

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Band: 85 (1972)

Artikel: Nossas societads afiliadas
Autor: Deplazes, G. / Columberg, Dumeni / Gaudenz, Gion
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-230211>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 06.10.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Nossas societads affiliadas

Societad Retoromontscha

Cun cumpleina satisfacziun mirein nus anavos sigl onn 1971. El ei staus in dils ruasseivels en las annalas da nossa societad, denton buca meins fritgeivels, sco quei che nus vegnin a saver relatar cun plascher.

1. Il Dicziunari rumantsch grischun (DRG)

Quel daventa pli e pli nossa luschezia. Mo el crescha era ch'igl ei in plascher. Igl onn passau ein puspei treis faszichels compari, numnadamein 66, 67, 68, quei ad uras ed en temps. Igl ei ina raccolta da plascher. Dils quater dicziunaris naziunals fa il romontsch onn per onn ils pli gronds progress.

2. Las Annalas

Quellas ein sepresentadas culla annada 84 igl atun enstagl dalla primavera tarda sco usitau. Ellas ein aunc mai stadas schi pulpidas, cumpeglian ellas gie buca meins che 300 paginas senza las «Funtaunas da dret» culs tschentaments da La Punt-Chamuesch, Zuoz, Bravuogn, Latsch e Filisur, tut cumpriu aunc ina gada varga 300 paginas. In novum en questas Annalas ei stau il palancau critic, duas emprovas da critica litteraria. Malgrad che las «Funtaunas da dret» vegnan finanziadas dad autras varts, peisan ils cuosts da stampa per in annuari da tal volum tuttina empau da ferm. Nus vegnin a stuer patertgar tgei mesiras che seigien da prender.

3. Nies institut

Sut direcziun da nies caporedactor, dr. A. Schorta, regia en nies institut in fetg bien uorden. Demai che nus vein saviu engaschar per temps in assistent eisi stau pusseivel da tgirar ed ordinar ultra dallas pendenzas in reh material per part retschiert tras donaziuns ni brat. Als differents benefactors lessen nus engraziar cordialmein.

4. Damondas persunalas

Igl onn vargau ei dr. A. Schorta staus a nus a disposiziun cun sia gronda forza da lavur ed experienza sco vidavon. Prof. dr. A. Decurtins ha giu in

congedi da sis meins per preparar la secunda ediziun dil vocabulari sursilvan, ferton che prof. dr. J. C. Arquint ha giu in ulteriur onn in engaschament dad in miez pensum alla Scola cantunala. Igl ulteriur temps ha el luvrau tier la SRR. Dapi il mars vargau vein nus giu sgr. lic. fil. Hans Stricker per 15 dis il meins sco nies assistent. Il davos temps ha el entschiet a redeger e signar artechels el DRG.

Pigl onn vegnent sperein nus da saver quintar cun las medemas forzas da lavur e forsa aunc da saver gudignar per temps dunschala prof. dr. Ricarda Liver.

Il svilup da pagas e cuosts sforzan nus in smiul avon il temps calculau da renovar nossa istanza a Berna e tier il Cantun ensemen cun ils treis ulteriurs dicziunaris naziunals.

5. La radunonza generala

Quella ei vegnida refretga sin la fin schaner 72 per saver far diever da certas directivas ed expectoraziuns dalla Cummissiun filologica che ha salvau sia 97avla sesida ils 11 da december.

6. Fatgs legreivels

Per l'emprema gada dapi sia existenza ha l'Uniun svizra per las ciencias moralas tenui sia radunonza generala el Grischun, ils 22/23 da matg a Cuera. Sco suletta uniun che appartegna a questa societad vein nus astgau esser gideivels a preparar questa scuntrada che ha priu in legreivel decuors.

Ils dus semesters vargai ha nies vicepresidente, prof. dr. Jon Pult legiu alla Universitad da Turitg sur litteratura romontscha e dau in entruidament el lungatg ladin.

G. Deplazes

Romania

Igl onn 1971 ha la Romania saviu festivar siu 75avel anniversari. Ella ei vegnida fundada ils 15 da settember 1896 d'entgins students cun entusiassem giuvenil, empalaus e sustenius dalla experienza madira dalla veta. Denter ils fundaturs cattein nus plirs campiuns romontschs sco in Caspar Decurtins, in Pieder Tuor ed in Gion Cahannes. All'entschatta dominava la tempr studentica ed en special las isonzas dalla Uniun svizra da students. Cun pliras reorganisaziuns — aschia 1911 e 1948 — han ins empruau da conton-

scher ina pli gronda derasaziun dil moviment romontsch sut la devisa «pil pievel, cul pievel». La davosa emprova en quella direcziun datescha dils 1967. Ella ei forsa vegnida onz tard per puder contonscher il success giaschou.

Il prighel e l'influenza exteriura crescha ad in crescher. Ei dat oz buca ina solia vischnaunca che fuss buca exponida alla infiltraziun jastra, pergei ils mieds moderns da comunicaziun penetreschan entochen els pli davos encardens da nossas muntognas. Sut quellas circumstanzias daventa la lavur a pro da viarva e cultura romontscha adina pli hanada. Tonpli basegna ei en tiara romontscha instituziuns e persunalitads ch'ei promptas da star a disposiziun per il moviment romontsch.

I.

Adina puspei setracta ei d'accentuar la muntada dalla scoletta sco mied per assimilar ils affons d'auters lungatgs. El futur vegnan era las vischnauncas sursilvanas a stuer s'engaschar pli fetg sin quei sector.

Las preparativas per novs mieds didactics per las scolas romontschas fan legreivel progress. In pulit diember da collaboraturs ha elaborau las lavurs enteifer il temps fixau, aschia ch'il manuscret per duas brochuras, ina per il scalem bass ed ina per il scalem ault, ei gia preparadas. Il departement d'educaziun ei en principi prompts da sustener e promover las lavurs per in tal project.

L'intensivaziun dalla instrucziun da romontsch el seminari scolastic ei in vegl postulat. La Romania beneventa perquei l'istanza dalla LR per ina zavrada parziala dalla partiziun sursilvana el seminari el senn che Sursilvans, Surmirans e Sutsilvans obtegnien entginas uras separau.

II.

Ils 10 d'october 1971 ha il Curtin d'honor, restauraus cun gust e capientscha, saviu vegnir inauguraus. Cun quella caschun eisi vegniu arranschau ina mudesta fiasta commemorativa, alla quala las societads culturalas da Trun han cooperau. Il president dalla cumissiun per la restauraziun dil Curtin d'honor, mistral Gieri Vincenz, ha saviu surdar quei liug historic en ina stupenta cumparsa a Romania e Renania. El medem mument ei las suandontas persunalitads, proponidas dalla Romania e dalla Renania e designadas entras il comite d'undraziun sut il presidi da cuss. guv. dr. Giachen Giusep Casaulta, vegnidas undradas: Mattli Conrad, Anton Cadonau, Flurin Camathias, Pieder Tuor, Sep Mudest Nay e Gian Fontana.

En pei d'in grond monument han ils organs cumpetents decidu d'edir ina scartira commemorativa, che sesprova da clamar a memoria la muntada dil vegl center dalla Ligia grischa e da designar en moda concentrada las persunalitads el Curtin d'honor ed empau pli detagliadamein la veta ed ovra dils novs undrai.

III.

La cumissiun per la reponderaziun dallas ediziuns ufficialas dalla Romania sut il presidi d'Ignazi Beer ha cuntinuau sia lavur e presentau ina proposta concreta per ina ediziun semestrala digl Ischi. La radunanza da delegai dils 31 da december 1971 ha approbau quella proposta ed elegiu ina cumissiun redacziunala da 5 commembers, nua che las differentas spartas ein risguardadas. Entras quella midada duei l'ediziun obtener pli bia actualitad e daventer in palancau da discussiun e da scomi d'ideas. Igl emprem numer duei cumparer l'entschatta da 1973. Avon cumpara aunc in Ischi dubel (annada 57 e 58) ella fuorma tradiziunala.

IV.

Sil camp dallas inscripziuns romontschas constatein nus legreivels progress. Ils davos onns han entginas fatschentas pli grondas schau far inscripziuns romontschas, che pon valer sco exempel. En ina acziun speciala eisi reussiu da midar da quei da 220 indicaziuns tudestgas el cudisch da telefon. Quei ei presapauc 10 procent dallas indicaziuns tudestgas da vitgs romontschs en Surselva.

Danovamein eisi stau pusseivel d'arranschar cuors da romontsch per buca romontschs e quei a Mustér ed a Glion. A Glion ha scolast secundar Richard Cavigelli experimentau cun quella caschun la metoda audio-visuala.

Per conclusiun engraziein nus cordialmein a tut quels ch'han sin ina moda ni l'otra contribuui alla promoziun da viarva e cultura romontscha. Nus sperein era egl avegnir da saver quintar cun quei agid.

Dumeni Columberg

Uniun dals Grischs

Als 21 november 1971 ha gnü lö a Zernez la radunanza generala. I d'eiran preschaints üna settantina da duonnas e giuvnas, dad homens giuvens e vegls sü e giò d'Engiadina, nan da Val Müstair e perfin alchüns da sur munts. Il parsura scadent, sar mag. sec. Jon Plouda, ha dit in seis pled da cumgià circa uschè: «Eu n'ha fat l'esperienza cha'l privel plü grand saja da dvantar materialist e da s'instrafottar per tuot il rest. Ma da murir da l'infarct da graschina es üna schnöbla fin. Ün zich inquietezza per noss problems füss da las voutas giavüschabla! Eir stuvain nus guardar da cultivar ed adampchar quel zich superbgia per nossa lingua e cultura. La plü maligna malatia es bain il dischinteressamaint. Ün pövelet sco'l nos nu cumporta quai.»

El ha tuottafat radschun. Nus al savain grà per seis ses ans da lavur sco parsura da nossa Uniun dals Grischs.

Qua e là am stögl eu far la dumanda schi nu fess dabsögn da cultivar daplü *il contact cun las otras uniuns rumantschas*, nomnadamaing cun l'Unìung Rumantscha da Surmeir, cun la Renania e la Romania? Tschert chi sun qua las radunanzas dal Cussagl da la LR ingio chi's vezza e s'oda ils parruras da las societats. Pro vain amo la granda radunanza da delegats. Mo quai nu basta. Nun avessan nus dad invidar delegaziuns aint da Surmeir, aint dal Plan, giò da Surselva (magari duos autos plains giuvenils!) a nossas festas, a nossas radunanzas? Nu stuvevan eir nus tscherchar access pro els e lur manifestaziuns? Ed eu nu manaj cha be «suprastants» avessan da's sfadiar per plü intensiv contacts. Id es bain uschè: I's legia be l'aigna gazetta rumantscha, in nos cas il Fögl Ladin, e nu's sa che chi arda our d'Engiadina — o massa pac. Perquai füssa da giavüschar als redactuors rumantschs ch'els zavran our da las gazettas-sours (perfin our da quellas nan da las Dolomitas!) quellas novas chi'ns ston interessar e ch'els las publichan in nossa gazetta.

Ediziuns

La stà passada es cumparü «Il lader Barnabun» chi plascha fich bain als uffants, ün cudesch illustrà cun fantasia. Sülla vielgi da Nadal es gnü finalmaing a la surfatscha eir «L'homin da l'aua», el chi'd ha sa dmura giosom il laj da muglin! Nus ans allegrain eir dals cudeschs cha la LR publica pels uffants ladins: «Emil e'ls detectivs», ün cudesch plain sana tensiun per uffants na massa pitschens e «Vuolpet Buolfin» cun quellas bellas fotografias in culur. Grà pudainsa savair eir a la Stamparia engiadinaisa ch'ell' ha publichà danöv «Las Parevlas engiadinaisas» da Gian Bundi culs pops artistics da Giovanni Giacometti. Mo chi saja manzunà quia eir ün cudaschet per imprendar rumantsch, naschü bod sainza chi's sapcha: «Sprachführer — Rätoromanisch für Graubünden — chasa Polyglott». L'iniziativa lapro es statta privata: sar prof. Bernhard von Arx ha fat gnir adaquella, ed uossa avain nus ün cudaschet per imprendar il rumantsch da minchadi — sursilvan e ladin. A sar prof. von Arx stuvain nus savair grà ch'el sduvla eir uschigliö l'airi terratsch rumantsch.

Donaziuns

Pl' cuors dal 1971 ha l'Unìun dals Grischs pudü tour incunter duos bel-las donaziuns, l'üna dals ertavels da dna. Amalia Balastèr-Veraguth, Turich/Schlarigna, l'otra da sar Not e dna. Notta Augustin, Sent. Grazcha fich per il nöbel pensar.

Varia

Sar Ruduolf Viletta ha manà in discussiun l'uschedit «ius soli», vuol dir il dret sgürà tras Constituziun federala a mincha lingua svizra sün seis intschess tradiziunal. La chosa es fingià gnüda discussa repetidamaing ed es al mumaint oget d'üna petiziun inoltrada a la LR. — Cun la Chasa jaura va

quai inavant. L'Uniun dals Grischs ha pajà oura d'incuort il rechav da l'ultima Spüerta ladina. — L'administradura dal Dun da Nadal, dna. Charina Filli, Valchava, avisa ch'ella pudess dar giò gratuitamaing blers Duns vegls, specialmaing davent dal 1933. — Nus vulain ir inavant cun buna spranza, serrand las lingias. Gion Gaudenz

Uniung Rumantscha da Surmeir

Igl onn 1971 ò l'Uniung Rumantscha da Surmeir deploro la sperdita digl sies davos confondatour e commember, igl sies vigl parsoura, poet e scribent, Gion Not Spegnas da Tinizong. Igls sies gronds marets per igl mantignamaint e cultivaziun digl noss lungatg rumantsch, sia gronda premura da mintigneir e promover cultura e tradiziun surmirana, vaia delicito igls 18 da fanadour davant sia fossa averta segl santieri da Tinizong. Ja dastg confirmar, tgi el é sto egn digls gronds pioniers da nossa Uniung e digl muvimaint rumantsch an general e graztga a sia ota vigliadetna er egn digls pi activs poets e scribents rumantschs. Tras igl sies optimal operar an favour da patria e lungatg ò el ans relaschea en monumaint, davant igl cal nous faschagn ena stgava da reverenza, exprimond igls noss pi profonds sentimints d'angraztgevladad e rancunaschentscha.

Scu ancunaschaint ò l'Uniung Rumantscha da Surmeir cuntanschia igl onn corrent igl sies 50avel anniversari. Nossa buna intenziun da festivar chel giubileum anc ainten igl decurs digl 1971 ainten igl casti da Riom sot en nov tetgal è sto invan, causa tgi la viglia ruigna sen la colina sot Riom suschda anavant cun bucca averta vers igl ot. Dantant vot la suprastanza dall'URS betg surmuntar chel scalem sainsa en memento ch. v. d. ella ò concludia da festivar chel giubileum an furma d'ena festa populara la premaveira proxima a Savognin.

Nossas publigaziuns: Igl «Noss Sulom» è cumparia all'antschatta digl onn an furma da scritgeira giubilara ainten sia 50avla annada. Scu supplement ed ornamaint giubilar vagnsa laschea restampar igl nr. 1 e 2 tgi eran gio da dei sperias e dasper chels er anc en tom cun registro tottas lavours e tractats cumparias ainten igls 50 Suloms existenzs. Igl noss meritevel redacter digl Sulom, scolast secundar Gion Peder Thöni ò cun chella gronda lavour confirmo da nov sia gronda capaciad scu redacter. Cun chella exelenta ovra ò el er quito igl sies sarvetsch da redacter digl Sulom, purchond sen meisa dalla suprastanza sia demissiung. Scu succesour digl nonamlidevel Ser Giatgen Battaglia ò Gion Peder siva digl onn 1952, oramai durant 18 onns, purto las gravezzas, chitos e sacrafecis d'en redacter, uscheia tgi nous vagn, bagn deplorond, ma cun l'inpressiung d'en profund engraztgamaint, stuia acceptar sia ramessa. Scu sias succesour ò la supra-

stanza elegia an sia seduta digls 27 da schner, signour dr. Cristoffel Spinas, professor a Sviz e nous cartagn da avoir catto en degn succesour da Gion Peder Thöni.

Igl Calender Surmiran è an sia 21avla annada cumparia per l'amprem'eda sot l'ediziun dall'URS, siva tgi tal è sto anfignen ossa do or dalla Stampa Romontscha da Mustér. Er cun chella annada ò igl sies redacter, scolast secundar Faust Signorel demusso sia capaciad e sia premura scu redacter.

La Pagina da Surmeir, igl noss figliet mensil è cumpareida regularmaintg purtond agls noss lectuors rumantschs las actualitads e novitads da nossa patria. Igl sies redacter, scolast secundar Cyrill Brenn, mareta nossa rancunaschentscha e noss cordial angraztgamaint per sia gronda e betg adegna amparnevla lavour.

Igl Vocabulari da Surmeir, chel digl priewel surmiran da dei desidero mossaveia è igl meis da mars sortia dalla Stampa digl Tagblatt per sa rasar ainten las steivas e scolas rumantschas surmiranas. El vign a sarveir a tots chels, tgi èn intensiunos da mintigneir e cultivar igl noss, oz fitg periclitò lungatg da mumma. Igls dus redacters, dr. Mena Wüthrich-Grisch e dr. Ambros Sonder, tgi on stuia inponder per gronda part lour taimp liber a chella ovra, maretan la rancunaschentscha ed igl angraztgamaint da nous tots. Betg pi pac angraztgamaint mareta igl parsoura dalla LR signour dr. Ratti e sia suprastanza, scu er igl secretari Hendri Spescha, tgi on stuia finantzger l'ovra.

Instrucziun da Rumantsch agl Seminar a Coira: Sen iniziativa da prof. Winzap ed inspecter Gion Duno Simeon è sen la dieta da lavour a Casti digl november 1970 nia trato la dumonda d'en migliuramaint da l'instrucziun digls seminarists surmirans an lungatg mamma. Igls dus iniziants èn nias incumbensos dalla LR da luvrar or e porscher propostas per ena revisiung parciala dall'instrucziun da rumantsch scu lungatg mamma. Sen stimulaziun dall'URS ò alloura la LR sen basis dallas propostas purschidas dalla cummischung, fatg ena istanza agl departamaint d'educaziun.

La suprastanza ò gia durant igl onn da rapport 3 sedutas ed igl parsoura è sto delego a 3 tschantadas digl Cunsegl dalla Leia Rumantscha.

Curs rumantschs èn nias organisos dalla suprastanza dall'URS. A Casti ò scolasta Antonia Schaniel ed a Savognin scolast Gion Giatgen Steier mano igls curs. Per sen igl avigneir vaignsa nous gio piglia contact cun scolast secundar Rudi Netzer e scolast Gion Pol Simeon, per manar aint curs rumantschs sen la moda moderna «audio-visuala». L'URS è pronta da tant scu pussebel finantzger igls curs audio-visuals, ena metoda tgi para a nous, siva da veir visito igl curs da Domat, la pi favorevla per sliir la glianga tudestga an Rumantsch. En cordial angraztgamaint a Rudi Netzer per la gronda lavour tgi el ò gio presto sen chel territori, rancunascheida tant digl cumegn da Vaz scu er dalla Leia Rumantscha.

Cun exprimer nossa pi profunda rancunaschentscha e noss cordial angraztgamaint a tots collaboratours per la lavour prestada sen la tribuna rumantscha, concluda igl mies rapport annual.

A. Camen

Renania

Denter ils numerus defuncts ord igl intschess dalla Renania deplorein nus la sperdita da dus meriteivels commembers: Anton Heinrich Rupp, Trin e Rest Anton Caviezel, Tumeagl.

Gronda lavur supplementara ha la preparaziun, las postaziuns, acziun da subscripziun etc. per la nova ediziun dallas Ovras cumpletas da Gian Fontana caschunau gl'onn vargau alla Renania.

Ils periodics Casa Paterna ed il Calender per mintga gi ein compari regularmein. A nos nunstunclenteivels redacturs sauda era en quei liug il meriteivel engraziament.

Cun satisfacziun astgein nus menziunar ils cuors da lungatg romontsch per carschi, ch'ei vegni organisai e menai atras cun success a Tusaun, Vuorz ed a Glion. Oravontut il cuors romontsch, ch'ei vegnius arranschaus ensemen cun la Romania a Glion ha anflau gronda accoglientscha. Cun bia capientscha ha il menader da quei cuors Richard Cavigelli, Glion introduciu in niev mied d'instrucziun: la metoda audo-visuala, transladata dil lungatg franzos. 22 participonts ord las vischnauncas da Glion, Vuorz, Sagog, Luven, Flem e Schnaus han priu part da quei cuors ed han exprimiu il giavisch da saver continuar d'atun proxim. La via dalla centralisaziun da quels cuors ei semussada gesta.

La cumissiun «fatscha da nos vitgs» ha operau gl'onn 1971 en special en la Sutselva, e quei cun midadas d'inscripziuns e cun in'acziun per il cudisch da telefon.

Nossa radunonza da delegai havein nus salvau ils 17 da zercladur 1971 a Trin. Sper las tractandas statutaricas han ins giu da s'occupar cun l'elecziun d'in niev parsura. Dr. Martin Bundi, Cuera, che ha duront 6 onns tenu francamein enta maun il guvernagl da nossa Renania, ha abdicau. Sut sia direcziun ei nossa uniun stada ordvart activa ed ils Renans engrazian ad el per sia gronda lavur ed iniziativa. Sco successur ei Gion Kunfermann, Cuera vegnius tscharnius.

Novs commembers honorars dalla Renania: Peter Gees, Tani Dolf e ser Flurin Darms.

Ils 10 d'october 1971 ha giu liug a Trun l'inauguraziun dil niev Curtgin d'honor, il qual dat dacheudenvi era canorta als vischins dalla Renania. Dr. Martin Bundi ha undrau ils treis meriteivels dalla Renania: ser Mattli Conrad, Anton Cadonau e Gian Fontana. Ins vul undrar egl avegnir el numnu curtgin persunas ord gl'entir anteriur territori dalla Ligia Grischa. Per quei pass legreivel davart dalla Renania seigi cheu engraziu.

Il vice-parsura: Flurin Gabriel

Uniun dals scripturs romontschs

Activitad, jeu schess ina bufatga activitad. Las ovras dils scripturs dian che l'uniun vivi.

1. *Tschentada da lavur a Lags*, ils 12 ed ils 13 da zercladur 1971

La tschentada ei stada in success. Ils auturs ein sesi a meisa ed han fatg ina interpretaziun critica dils agens texts. Igl ei quei tuttavia buca da seccapir e natiral. L'opiniun dils participonts ei stada positiva. Ins ha el senn da cuntinuar cun las emprovas.

2. *Incumbensa da teater*

Igl artechel 2 dalla cunvegientscha denter la LR e la USSR ei midaus. El secloma: Per scaffir e translatar tocs da teater per carschi ed affons, metta la Ligia a disposiziun dalla USSR igl import annual da silmeins frs. 2000.—. Ins ha fatg diever dalla cunvegientscha. Toni Halter ed Andri Peer han survegni l'incumbensa. Ils tocs stattan avon maun. Ulteriuras incumbensas suondan.

3. *Cummissiun litterara*

Ella ha undrau lavurs da Jon Semadeni, Duri Gaudenz, Armon Planta, Selina Chönz, Chatrina Filli e Michel Maissen.

4. *Novas litteraras*

La brochura che cumpara treis gadas ad onn ei il feagl da communicaziun ed informaziun. La redactura Imelda Coray-Monn procura per ina notificaziun plascheivla ed interessanta.

5. *Prelecziuns*

Ellas han aunc adina ina buna tila. Buca mo a caschun dalla radunonza generala, era schiglioc fa ina uniun u l'otra meinsvart ina serada d'autur. Il contact dil scriptur cul pievel ei ina missiun impurtonta.

6. *Novs commembers*

La suprastonza ha fatg grondas retschercas. Scripturs giuvens, nus vein basegns da scripturs giuvens. Lein sperar da saver registrar proximativamein in success.

7. *Terra Grischuna*

Il redactur Christian Walther ei beinvulents viers la USSR. El vul publicar en ses numers in text romontsch e dasperas la translaziun e quei els

differentes idioms. Ei drova adina in techet avon ch'il crap vegni en rocla. Ils meins da stad duessan las empremas publicaziuns cumparer.

8. *Uniun svizra da scripturs*

Ins ha stagliau empauet las cumas dallas undas. Las auas vegnan pli ruasseivlas. Andri Peer ei seretratgs sco viceparsura. El ei staus in representant fervent ella suprastanza. La USSR ha saviu grau persuerter. Sco niev commember ella suprastanza ha la radunanza generala da Rüsclikon eligiü Theo Candinas. La lavur sigl intsches svizzer ei buca meins hanada.

Ed uss less jeu engraziar. Oravontut alla Ligia Romontscha per las bunas relaziuns. In grond Dieus paghi era als scripturs. Lein buca surveser lur bunaveglia. Ludovic Hendry

Cumünanza Rumantscha Radio e Televisiun (CRR)

1. Sonda, igls 27 da november 1971 ò *la societad Svizra da radio e televisiun* salvo sia radunanza generala a Berna sot igl presidi da v. cunseglieir naziunal dr. Ettore Tenchio. Curt avant la radunanza generala ò la societad da tetg edia igl sies rapport annual, numnadamaintg igl 40avel. An chel cattagnsa bleras interessantas contribuziuns davart igls multifars problems da radio e televisiun. Igl chef digl post da programs da Coira, dr. Clemens Pally s'exprima ainten chel rapport davart «Aspects politics dallas emissiuns rumantschas agl radio ed alla televisiun». Nous admatagn ad el igl duevel angraztgamaint per chella lavour d'ot nivo ainten ena publicaziun Svizra. Cotras ò el documento la praschentscha rumantscha sen tarragn naziunal an degna furma e maniera.

Essend tgi la societad Svizra ò savia festivar igl giubileum da 40 onns, veva la direcziun generala incarico igl anteriour chef dalla partziun pressa e documentazun, dr. Otto Pünter da screiver la storgia dalla SSR. Ainten chel «Curriculum Vitae» vignan relevadas differentas reminiscenzas, tgi relateschan igl immens svilup tgi chella instituziun ò piglia durant 40 onns, ma er la moda e maniera tipica Svizra digl carschamaint da chella interpresa naziunala. Sfigliand la cronica dalla SSR sonsa er constatar, tge sforzs tgi èn stos necessaris anfignen, tgi la CRR è neida recipeida aint igl ravogl dalla societad Svizra.

An occasiun dalla radunanza generala òn tant igl pled introductiv digl president central scu er igls rapports digl directour general e digl directour administrativ Dumenic Carl randia attent igls delegos sen las grondas difficultads, tgi occupeschan igls suprems organs dalla societad. La televisiun ò passanto divers dis fitg «tgods» durant igls davos meis, spezialmaintg a Ge-

nevra, noua tgi ena part digl collaboratours òn az mess a tgomar. Angal tras en immediata intervenziun dallas instanzas cumpatentas è chella crisa neida surmontada. Ma scu digl reminent er ainten otras teras òn dumondas, tgi tangeschan radio e televisiun, an vista a l'impurtanza da chels mediums provoco debatas parlamentarias e lungas discussiuns ainten la pressa. Consequentamaintg davainta la responsablada dallas instanzas cumpatentas adegna pi pesanta e las emissiuns èn veaple expuneidas alla critica. Igl directour general s'exprima, tgi radio e televisiun avdeschan ainten tgesas da veder, usche tgi tot chegl tgi passa davos chellas fanestras davertas davainta object da discussiun publica. Prinzipalmaintg igl taimp preschaint, noua tgi la tschertga d'en dialog constructiv e bagn savens disturbada tras contestaziuns, tgi n'òn betg totas igl bung senn scu fundamaint. Igl directour general è dall'opiniun, tgi seian forzas subversivas an acziun per destruger igl urden existent. Per consequenza seigl l'obligaziun d'intervigneir ed evitar cotras, tgi en instituziun, la cala grazia alla collaboraziun da mellas ampluias cun bunas calitads humanas e professiunalas vegia piglia en schi bel svilup, vigna periclitada.

Las finanzas fon adegna puspe chitos alla SSR. Igl Cunsegl Federal ò ancunaschaintamaintg betg savia sa decider da dulzar las taxas da conzesun per radio e televisiun. Ord chel muteiv chinta igl directour administrativ per igl onn 1972 cun en deficit da 11,9 milliuns segl sector da radio e 5,2 milliuns tar la televisiun. La televisiun vign a cuvreur igl deficit antras igl dolzamaint sen las emissiuns da reclama. Per igl onn 1973 nirro igl Cunsegl Federal alloura a conceder en augmuint dalla taxa da conzessiun.

Durant la radunanza generala òn igl consulent legal dalla SSR dr. de Kalbermatten ed ing. Probst dalla PTT er do en orientaziun concernent igl problem d'antennas collectivs, repetitours e transmisisun per cabel an interess d'en migler ratschevamaint dallas emissiuns da televisiun an contradas muntagnardas. An amprensa lengia sa tractigl co da dumondas tecnicas. Igs organs dalla PTT vignan a presentar igl resultat digls sies studis an chella direcziun a las instanzas dalla SSR aint igl decurs dalla stad 1972.

An sia seduta digls 20 da dezember 1971 ò igl comité central dalla SSR tscharnia dr. Stelio Molo, anfignen ossa directour da radio dalla Svizra taliana, sco nov directour general an pe da directour Marcel Bezençon, tgi sa rateira alla fegn da zercladour da chest onn. Dr. Molo canoscha igls problems dalla SSR tras a tras. Siva sia tscherna ò el tar ena conferenza da pressa sen dumonda, tge prioritads tgi el tschainta per sia futura activitad raspundia tgi an amprensa lengia vignan las dumondas d'organisaziun e structura deliberadas, siva igl problem dalla partizipaziun e pir an terza lengia la basa costituziunala e la relativa lescha executiva per radio e televisiun. A nous rumantschs è dr. Molo betg ena persuna nonancunaschainta. El ò gio piglia part ples gedas a nossas radunanzas generalas e tot igls noss commembers da suprastanza canoschan el detg bagn. Scu rapresentant d'ena minoritad vign el sainza dubi a demussar interess per igls problems dalla Rumantscheia aint igl ravogl dalla SSR. Dalla CRR anor vagnsa admess ad el igls miglers auguris per sia futura activitad.

An sia seduta digls 24 da schner 1972 ò igl comité central concludia da lascher piglier part a sias sedutas 3 rapresentants digl persunal cun vouch consultativa sabasond segl art. 12 digls statuts dalla SSR. Chella schliaziun è da nateira transitorica e vala anfignen tgi la dumonda vign reglada an moda definitiva. —

2. *La suprastanza dalla societad regiunala* ò gia durant igl onn passo betg manc tgi 11 sedutas. Gio chel fatg demosso, tge grond burdi da labour, tgi er chel gremium ò stuia prestar. Dasperas igls solits affars da rutina ò la suprastanza tscharnia 7 chefs da sarvetsch tar las differentas partiziuns da radio e televisiun. Tot chellas tschernas vignan preliminaraintg preparadas d'ena cumischun, la cala fo propostas per mang dalla suprastanza. La suprastanza anveida alloura igls candidats propunias ad ena presentaziun, noua tgi els ston dar pled e fatg tant ariguard lour persuna, sculaziun, furmaziun, labour ed intenziuns per igl nov camp da labour. La tscherna la pi impurtanta è sainza dubi stada chella digl nov chef dalla partiziun d'infurmaziun tar la televisiun a Turitg siva la demissiun da dr. Willi Kaufmann. Essend tgi la demissiun da dr. Kaufmann veva patto grondas ondas er sen tarragn pulitic ègl sto betg lev da cattar en successour per chel post schi exponia. Siva lungas preparativas e tractativas ò la suprastanza regiunala tscharnia igls 8 da settember 1971 cunseglieir naziunal Ulrich Götsch scu nov chef dall'infurmaziun. Ord muteiv tgi el ò savia surpiglier igl post pir igl 1. da november, ò la suprastanza incarico igl directour da televisiun dalla regiun da manar la partiziun ad interim. Er schi signour Götsch era alla fegn igl sulet candidat, tgi stava anc a disposiziun, ò la suprastanza gia cun el ena lunga discussiun avant tgi far la tscherna. Ulrich Götsch è per buna part en autodidact cun gronda experientscha e forza da labour. El vign rancunaschia scu persuna profilada cun bunas calitads organisatoricas. Nous lagn sperar, tgi cun chella tscherna seia la crisa tar la partiziun d'infurmaziun dalla televisiun liquidada. An connex cun las difficultads tar chella partiziun ò la suprastanza regiunala autoriso igl directour da far propostas per ena reorganisaziun betg angal an chella partiziun ma bagn an general concenter la structura dalla televisiun. La nova structura dess effectuar ena pi gronda trasparenza aint igl menaschi intern. Las relativas propostas dalla direcziun schean gio avant mang e vignan examinadas dallas instanzas ainten la regiun e digls gremiums superiors.

Er igl directour da radio ò do en extensiva orientaziun sur dalla situaziun digl radio ainten la regiun. Lo sa tractigl da realisar consequentamaintg igls intents dalla revisiun digl onn 1964/65 sa basond sen las experientschas fatgas igls davos onns. Las ponderaziuns digl directour da radio èn da speziala muntada an vista agl fatg, tgi dr. Ernst vign a sa rattrer sen la fegn digl onn 1972.

Tar las tschernas digl cunsegl naziunal ed otras elecziuns publicas è la dumonda cant anavant, tgi collaboratours da program da radio e televisiun possan acceptar en mandat pulitic, neida actuala. Ansemen cun igl sarvetsch giuridic dalla direcziun generala e la cumischun giuridica digl comité central è er chel affar nia dissolvia an moda cuntantevla.

La suprastanza ò er tracto gl problem dalla stereofonia tar las emissiuns da radio cun ena prova agl studio da Turitg. Cun chegl tgi la realisaziun è pigl mument betg anc madeira, è la decisiun per antant suspandeida. —

3. *La Cumünanza rumantscha da radio e televisiun* ò salvo sia radunanza generala igls 3 da fanadour 1971 a Coira. Ainten la discussiun sur digl rapport annual egl nia exprimia igl giavisch da presentar per igl futur puspe egn u l'oter gi auditiv. Chels vegien avant onns gia en impurtant plaz ainten las emissiuns rumantschas. I seia necessari da far igl futur tots sforzs per mantigneir igls auditours da radio. Igls gis auditivs seian an chel gro d'impurtanza. Igl chef da programs metta an vista, tgi per igl onn proxim vignins a pruar da realisar chel postulat bagn motivo. Las tractandas statutaricas òn betg do occasiun a grondas discussiuns. Agl center dalla tschantada el sto igl referat da dr. Fritz Ernst, directour da radio dalla regiun. An sies referat ò el tgapia da presentar cun perschasiun la muntada tgi igl lungatg ò per mintga carstgang. Correspondaintamaintg è er la muntada digl radio e dalla televisiun considerabla per igl mantegnimaint digl lungatg rumantsch. Scu igl referent menziunescha, òn radio e televisiun gio presto an chel gro ena gronda lavour. Pigl futur mossa igl referent differents pussebladads, tgi pon esser adattadas da sustigneir igl pievel rumantsch e sias organizaziuns aint igl combat per igl mantignimaint digl lungatg rumantsch. Directour Ernst punctuescha, tgi seia d'impurtanza d'evitar l'alternativa «tudestg u rumantsch». La devisa seia «tudestg e rumantsch». An tota cass seian las istanzas cumpatentas da radio e televisiun prontas da promover venavant cun forza la lavour an favour digl lungatg rumantsch.

La suprastanza dalla CRR vign a procurar, tgi chel referat da dr. Ernst saptga neir publitgia ain tigl rapport annual dalla CRR an rumantsch.

Igl premi «radio e televisiun» vign cumpartia a vigl cunsegliev guvernativ Gion Bistgaun Capaul, Lumbrein, ed a vigl inspectour da scola Töna Schmid, Sent. — Davart digl parsoura vign fatg menziun, tgi la CRR saptga festivar igl giubileum da 25 onns. Gio igl onn 1925 è nida emessa l'amprema emissiun rumantscha agl radio. Igl onn 1946 è la CRR neida fundada ma pir igl onn 1954 recipeida aint igl ravogl dalla societad Svizra da radio e televisiun. Igls organs dalla CRR òn desistia d'organisar ena festividat da giubileum. Igl post da programs a Coira ò an consentimaint cun la suprastanza e la giunta preparo en emissiun commemorativa igls 10 da december 1971. Tar chella emissiun ins ogl santia bagn blier davart digl svilup digl radio rumantsch, seigl ord igls taimps passos, ni pigl futur. Gl'è digl remient previa, da publitgier ain tigl rapport annual davart d'en veteran dalla CRR, tgi è sto dall'antschata anfignen ossa commember d'en organ u l'oter, ena curta cronica da nossa societad da radio e televisiun.

Igl *cunsegl* dalla CRR èsa raduno igls 5 da zercladour a Coira per tractar las fatschendas dalla radunanza generala preliminaraintg scu gl'è previa aint igls statuts. Cun chella occasiun ò el er approvo igl nov reglaimaint per la giunta, tgi prevei dasperas igl 7 commembers ordinaris anc 4 suppleants, tgi vignan tscharnias dalla suprastanza per 4 onns. Igl carnet da duveirs digl chef da programs revidia dalla suprastanza an collabora-

ziun cun rapresentants dalla televisiun a Turitg ed igl chef da programs sez, vign er approvo digl cunsegl. I sa tracta d'ena vart d'ena adattaziun allas relaziuns dad oz. Da l'otra vart vign la posiziun digl chef da programs rinforzada antras chella revisiun. El porta dacodavent ena pi gronda responsabladad. Agl madem taimp obtign el er igls necessaris mezs da controlla. Essenzial ègl tgi igl chef da programs vigna oriento ad ouras davart la furma ed execuziun d'en program da televisiun. Consequentamaintg so el er far an cass da basins las sias obiecziuns e dar las decisiuns schianavant tgi sa tracta betg da dumondas da nateira tecnica.

La seduta dalla *cumischun da programs* ò gia li igls 22 da matg 1971 a Glion. Ella ò conform agl reglamaint per chel gremium discussione las emissiuns passadas e fatg propostas generalas per igls programs. Dr. Clemens Pally, chef digl post da programs, ò an en curt referat dilucido la lavour dalla cumischun e declaro l'importanza da chella. Gl'è igl giavisch general, tgi chel gremium vigna activo per promover cotras ena pi vasta collaboraziun da personas qualifitgeidas tar nossas emissiuns. Chella opiniun è betg ena spezialitad dalla CRR, mabagn ena tendenza generala, tgi az fo valeir an discussiuns cun rapresentants d'otras societads commembras e tar las societads regionalas. Impuls davart dalla cumischun da programs son fructifitgier la lavour dalla giunta e digl post da programs.

La *giunta da programs* ò an diversas sedutas planiso ed organiso las emissiuns da radio e televisiun. Ella ò presto gronda e buna lavour programond las emissiuns sen lunga vista. Scu usito è ella er sa radunada mintga cart onn ansemen cun la suprastanza ed igls rapresentants dalla televisiun da Turitg dr. E. Stäuble e Willi Walther per tractar dumondas da nateira organisatorica, ma er talas tgi tangeschan igl prancepi e la fegn e meira dallas emissiuns rumantschas da televisiun. Er la revisiun digl carnet da duveirs digl chef da programs gio menziunada an relaziun cun la lavour digl cunsegl e neida procurada dalla suprastanza ansemen cun la giunta.

La *cumischun radio e telescola* ò salvo 2 sedutas da lavour. Scu gl'è gio nia do part ainten la pressa èn durant igl onn 1971 neidas dadas 15 emissiuns radio-scola. Per igl onn 1972 èn 18 emissiuns programadas. Suan-dond igl cunsegl da planisar schi bod scu pussebel ò la cumischun gio piglia an igl diversas emissiuns per igl onn 1973.

La *suprastanza* ò an bleras sedutas gia da s'occupar cun dumondas amministrativas, persunalas e cun problems dalla regiun. Scu sagonda secretaria ò la direcziun da radio tscharnia sen proposta dalla suprastanza giunfra Astrid Vincenz da Schlans. Ella ò scumanzo sia lavour segl post da programs 1. da matg 1971. An calitad da terz collaboratour da program è nia eligia scolast Gion Pol Simeon da Lantsch actualmaintg an plaza a Vaz. El vign ad antrar an uffezi siva Pasca 1972.

Siva digl 1. d'october 1971 è er igl post digl sagond collaboratour per las emissiuns rumantschas a Turitg occupo tras Mario Bärtschi. El è e nashia e carschia se an Nagiadegna e porta sen fundamaint da sia sculaziun, furmaziun e practica bunas premissas per la lavour, tgi el sto adampleir. Cugl 1. da schner 1972 è Mic Feuerstein antro an sarvetsch stabel tar la SSR

scu realisatour da program per la televisiun. El vign a mantignair igl sies domicil aint igl Grischun. A tots novs collaboratours seia admess en cordial «bavegna» accompagna cun igls miglers auguris per ena prosperevla activitad.

Sen giavisch dalla giunta e digl post da programs ò la suprastanza tscharnia 4 suppleants dalla giunta, numnadamaintg: Dumeni Columberg, president cummunal e deputo, Mustér, Peter Kasper, directour da cura, San Murezzan, Rina Steier, casarina, Savognin, Gierina Cantieni, scolasta, Donath. Essend tgi inspectour da scola Luzi Tscharner ò curt siva demissiono scu commember dalla giunta è el nia ramplazo tras Gierina Cantieni. Igl post digl cart suppleant dalla giunta è per antant betg anc occupo. Er scolast Gion Kunfermann ò demissiono scu commember dalla cumischun radio-tescola. Per el ò la Sotselva betg anc catto en successour.

La suprastanza ò er gia 2 scontradas cun igls rapresentants dallas 2 otras societads sainza studio ORG ed IRG per tractar problems comunabels dalla regiun. Igl resultat da chellas discussiuns az preschainta ainten an en sboz scu modell d'organisaziun e program per la regiun. Lo vign er previa en augmaint dallas emissiuns rumantschas. Chellas propostas preparadas digls intermediaders dallas 3 societads ston neir tractadas ainten igls gremiums dalla regiun.

La dumonda da novs stabilimaints ò er occupo la suprastanza intensiv-maintg. Per igl mument ègl betg anc reuschia da catter ena schliaziun definitiva, ma nous cartagn d'esser sen buna veia.

Ariguard *igl program* sarrogl gio ancunaschaint e tot igls rumantschs, tgi l'emissiun «igl balcon tort» è daventada siva digl 1. schner 1972 en emissiu da «modell», tgi sa cumpona da differentas contribuziuns. Ella vign emessa 14 gedas ad onn plus repetiziuns. Pianavant vignan produtgias 3 u 4 films esters cun comentar rumantsch. Chella schliaziun è da nateira transitorica perantant per 2 onns. Sch'ella vess betg da cuntantar igls aspectatours, vigna ella midada. Ulteriouramaintg vign emess mintga sonda ena contribuziun per igls pitschens da televisiun correspondend all'emissiun tudestga «der Tag isch vergange». Per part è igl tema igl madem scu chel dall'emissiun tudestga e per part original rumantsch.

Igl mument statan la suprastanza ed igl post da programs an tractativas cun las instanzas cumpatentas dalla SSR perveia dalla derasaziun da nossas emissiuns radiofonicas ainten l'antira Svizra tras teledifusiun. La situaziun actuala cuntainta betg.

Sen fundamaint da chellas indicaziuns savez constatar, tgi igls organs responsabels dalla CRR tschertgagn cun tota premura d'amplifitgier las emissiuns da radio e televisiun rumantschas. — Stefan Sonder